

Velika dunajska razstava leta 1873.

Spisuje Fr. Potočnik.

II.

Predno o prihodnji dunajski razstavi obširneje govorim, treba je našim bralcem misli o razstavah sploh razodeti.

Obrtnijske in kmetijske razstave so one začasne izložbe obrtnijskih izdelkov in kmetijskih pridelkov, ktere nam očitno spričujejo človeško marljivost na polji človeškega uma in dlana. — Če obsega razstava posebne izdelke, bodi si kmetijske, obrtnijske ali umetnijske, potem se taka razstava imenuje posebna ali specialna; če pa obsega razstava vse kmetijske, rokodelske, obrtnijske in umetnijske izdelke, tadaj se imenuje splošna. Če razstavlja ena dežela sama samo izdelke svojih krajev, brez podpore drugih dežel ali narodov, tadaj je tudi taka razstava le specialna, to je deželna.

Kakor je francoski narod v vsej obrtniji prvak, tako je tudi prva ideja razstav francoska. Že 1796. l. je marquis d' Aveze prvokrat izdelke velike fabrike gabelinov, tapét in oponov razstavil. Okoliščine tadanjih časov bile so krive, da ta prva razstava ni imela pravega vspeha, in še le cesar Napoleon I. je s svojim bistrim umom to reč 1798., 1801. in 1806. leta v svojo mogočno roko vzel in izvrstno dovršil. Tudi ideja razstavnikom najboljših del po porotnih možeh darila (premijske) razsoditi, je misel Napoleonova bila, in če temu še pristavimo, da do današnjih časov še noben narod ni toliko razstav dovršil kakor francoski, tedaj tudi lahko razvidimo veliki napredek tega silnega naroda v obrtniji, umetnji in kupčiji, kateri so mu bogatijo dale tolikošno, da je Prusom 5000 milijonov frankov odškodbe za vojsko brez prevelikih težav kar nagloma plačal.

Francoske razstave so bile leta 1819., 1823., 1827., 1834., 1839., 1844., 1849., 1855., in posebno velika 1869. leta.

Nemci so še le dolgo za Francozom začeli razstave napravljati. Prva nemška razstava bila je v Monakovem 1818. leta, 1824. leta v Draždanah, 1827. l. v Berlinu.

Rusija je prvo veliko razstavo 1818. leta v Varšavi in 1825. leta v Moskvi napravila.

Anglija je s svojimi razstavami še le 1843. leta začela; pozneje so angleške razstave bile 1845., 1847., 1849., 1851. in 1862. leta.

Tudi naša Avstrija si je dolgo prizadevala, v borbi za umetnije, obrtnijo in rokodelstvo pridružiti se drugim državam in zadnje čase skor ni bilo leta, da ne bi bilo razstav v enem ali drugem mestu. Prva velika obrtnijska razstava bila je 1828. leta v Pragi; na Dunaji je bila velika razstava kmetijsko-obrtnijska leta 1857. Tadanja notranjo-avstrijska družba je napravila razstavo v Gradcu, Celovcu in v Ljubljani; v Ljubljani je bila obrtnijska razstava 1844. leta, malih kmetijskih in zlasti sadnih razstav je bilo več v Ljubljani, Mariboru itd.

Al vse te in še druge evropejske razstave — razun štirih — bile so le specialne in lokalne. Velike razstave celega sveta so bile: leta 1851. v Londonu, ktere se je vdeležilo 16000 razstavnikov, leta 1855. v Parizu z 20.000, leta 1862. v Londonu z 25.000, in leta 1869. v Parizu s 50.770 razstavniki.

Že te številke kažejo, da francoska razstava 1869. leta je vse druge veliko prekosila; da je pa ta razstava gotovo tudi Parizu, kjer je razstava bila, dober dobiček naklonila, se vidi iz tega, da je ob času razstave, to je, od 1. aprila do 3. decembra 1869. leta Pariz obiskalo več kakor 10 milijonov tujcev, med njimi

naš in ruski cesar in vsi drugi kralji in vladarji Evrope, da! celó vladarji Azije in Afrike.

Razun teh štirih razstav še ni bilo do zdaj nobene resnično splošne, pri kateri bi narodi celega sveta bili razstavili svoje blagó. Tem štirim se bode 1873. leta na Dunaji 5. pridružila, in če smemo po velikanskih pripravah soditi, bode ta dunajska razstava presegla vse, kar je svet do zdaj o teh zadevah videl.

Na vprašanje: kaj take razstave človeštvu sploh in posebno človeškim potrebam koristijo, bo obširen govor še le na koncu naših člankov mogoč; al to moremo že zdaj reči, da so ne samo dosedanje skušnje, temuč tudi velikodušni možje, kateri so se do zdaj s tem pečali, nam gotova priča, da imajo razstave za obrtnijo in kupčijo velik dobiček. Ker one namreč v pogled stavijo, kaj ta ali ona dežela znamenitega izdeluje, se pri bistroumnih umetnikih, obrtnikih, rokodelcih in kmetovalcih pogum vname, kdo bo družega s tem ali drugim delom vžugal. Na ogled takih velikih razstav se zberó fabrikantje in kupci celega sveta, pa tudi kmetovalci; ondi vidijo, kaj vse tuji kraji pridelujejo in česa od druge strani potrebujejo; — tam se vidi, kaj in kam morejo svoje pridelke dobro in z dobičkom prodati, in kaj in od kod z dobičkom kupiti; — ondi se vidi stopinja obrtnijske in umetnijske omike narodov celega sveta in nas uči tisto neogibno pot nastopiti, ktera je pri dandanašnjem stanu obrtnije človeku potrebna, ako hoče s svojim delom napredovati in svoje pridelke vredno pridružiti najbolj omikanim narodom.

Dandanes je civilizacija in omika vsakemu narodu na vse strani tem več potrebna, čem bolj vsak narod, ki se tem zahtevam našega stoletja ne pridruži, propasti mora. V naših časih ni zadosti, da človek — če še tako pridno in marljivo in v potu svojega obraza po starodavnem kopitu dela; dandanes je, če se hoče z dobičkom kupčevati, vednost človeškega napredka neogibna. Najlepša prilžnost pa si tako vednost pridobiti, gotovo so razstave, kjer se obrtniki in kupci iz vseh krajev sveta zbirajo in seznanijo med seboj.

Šolske stvari.

Ljudske šole na Kranjskem leta 1871.

Štatistika ljudskih šol na Kranjskem v preteklem šolskem letu nam kaže sledeči stan:

Ljudskih šol je bilo 259, 187 nedeljskih ponavljajočih, 160 sadjerejskih, 18 čbelorejskih in 25 svilorejskih. Napravilo se je 10 šol na novo. Med imenovanimi 259 šolami je bilo 171 ljudskih šol slovenskih, 56 slovensko-nemških in 32 čisto nemških.

Učiteljev — razun katehetov — bilo je 291, učiteljic 46.

V šolo je hodilo 37.248 otrok, število vseh pa, ki bi bili imeli v šolo hoditi, je v všolanih krajih znašalo 42.844.

Vsi otroci, ki so v šolo hodili, so bili katoliške vere, le 31 je bilo protestantske, 1 pa grško-orientalske vere.

Šolskih poslopij je bilo 215; med temi je v dobrem stanju 153, 62 pa ne.

Plača učiteljem deloma v gotovem denarju, deloma v družih (naturalnih) dohodkih znašala je 77.337 gold. 9 kr., po takem počez na enega učitelja po 265 gold. Vrh tega plačila so druge priklade, ki so jih nekteri učitelji dobili za več službenih let itd., znesle 3127 gld. 58 kr., in dohodki zemljiški 730 gold. 77 kr.